

До сучасних методів контролю навчально-пізнавальної діяльності висуваються значні вимоги. Особливо важливо не придушити оцінками активність, ініціативу, інтерес учнів до процесу пізнання. Оцінки мають спонукати учнів до навчання, тому у шкільному віці важливо підтримувати всі, навіть маленькі, потяги учнів до пізнання.

Серед основних завдань, що постають перед учителем і школою, є формування в учнів стійкої позитивної мотивації навчальної діяльності, створення *сприятливого мікроклімату навчального процесу*, атмосфери доброзичливості та взаємоповаги на уроці. Емоції та почуття, які актуалізуються в навчальному процесі, не лише стимулюють пізнавальну активність та регулюють навчальні дії, але й помітно впливають на зміст засвоєного матеріалу, повноту його розуміння та тривалість збереження в пам'яті. У створенні сприятливої психоемоційної атмосфери, а також в організації ефективного процесу розвитку пізнавальної активності в цілому особливу роль відіграє особистість педагога, його ставлення до учнів і до навчального предмета, його ерудиція, майстерність викладання.

Висновки. Отже, для молодших школярів характерним є інтенсивний розвиток інтелекту, потреба в активності, допитливості, схильність до творчості, інтерес до пізнання нового. Оптимальними засобами формування пізнавальної активності молодших школярів є навчальний зміст, форми організації навчання дітей, методи і прийоми навчання, емоційна атмосфера навчання. Загальноновизначеними характерними ознаками процесу формування пізнавальної активності молодших школярів є: навчання із широким застосуванням наочного та абстрактного матеріалу; навчання з використанням ігрових технологій; спільна з однокласниками та самостійна робота; навчання в діяльності; навчання з певним чергуванням праці і відпочинку.

Література

1. Вікторенко І. Формування пізнавальної активності молодших школярів у процесі організації їхнього спілкування з батьками : дис... на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.09 / І. Вікторенко. – Слов'янськ, 2002. – 180 с.
2. Заброцький М. Вікова психологія : [навч. посіб.] / М. Заброцький. – К. : МАУП, 1998. – 92 с.
3. Коллективная учебно-познавательная деятельность школьников / [под ред. И. Первина]. – М. : Педагогика, 1985. – 144 с.
4. Лозовая В. Формирование познавательной активности школьников / В. Лозовая, Е. Камышанченко. – Белгород : БГУ, 2000. – 232 с.
5. Максименко С. Общая психология / С. Максименко. – М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 2000. – 528 с.
6. Маркова А. Формирование мотивации учения : [книга для учителя] / А. Маркова, Т. Матис, А. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
7. Шамова Т. Активизация учения школьников / Т. Шамова. – М. : Педагогика, 1982. – 208 с.
8. Щукина Г. Роль деятельности в учебном процессе / Г. Щукина. – М. : Просвещение, 1986. – 144 с.
9. Эльконин Д. Психология игры / Д. Эльконин. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 360 с.
10. Юрченко О. Обучение через диалог и мотивацию к успеху / О. Юрченко // Директор школы. – 2004. – № 4. – С. 54–59.

ЛУЧАНІНОВА О.П.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

Останні роки ХХ – поч. ХХІ ст. поставили вчених-освітян перед гострою проблемою освітньої кризи, перед суперечністю між фундаментальними знаннями

й професіоналізацією. У світлі завдань Болонського процесу наука ставить у центр системи освіти пріоритет якісно нової по суті людської особистості.

На нашу думку, становлення нової технічної еліти неможливе без інновацій у системній фундаменталізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Мова йде про технічні ВНЗ, які характеризуються специфікою освітніх концепцій і сучасних підходів до вирішення проблем навчально-виховного процесу, мобільністю та творчими рішеннями, інноваціями. Професіоналізація вплинула на період тривалості навчання у ВНЗ, кількісне тижневе навантаження, збільшилась механічна сума інформації без якості фундаментальних знань студентів.

Мета статті – розкрити особливості навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі на засадах особистісно орієнтованого підходу, у процесі якого може формуватися мотивація навчальної діяльності студентів як необхідна його умова. Тема є актуальною для навчально-виховного процесу технічних ВНЗ, де гостро стоїть проблема гуманізації технічних дисциплін, комунікативної компетенції студентів, їх практичних навичок самостійно здобувати знання.

У розвитку історико-педагогічного процесу є певна логіка виникнення та змін педагогічних парадигм, що передбачає виникнення й розвиток нових педагогічних моделей в освіті. У добу інформаційного суспільства зростають гуманістичні орієнтації в педагогіці, з'являються гнучкіші педагогічні технології, які допомагають людині адаптуватися в такому суспільстві. Виникає потреба в якісно новій парадигмі – “школі самореалізації особистості”, де на перший план висувається зміна позицій організації взаємодії студента й педагога. А це вже царина гуманної педагогіки. Як слушно зазначає Ш.О. Амонашвілі, “педагогіка співробітництва – це етап розвитку педагогіки 80-х років”. Гуманна педагогіка вбирає в себе педагогіку співробітництва і дає їй філософське обґрунтування [1; 4].

Принцип “виробництво формує попит”, що лежить в основі західної економічної моделі суспільства, професіоналізація суспільства призвели до панування споживацьких орієнтацій у всьому світі. Національна економіка втрачає можливість саморозвитку й поступово інтегрується в єдиний загальнопланетарний механізм ринку. Втрачається унікальність нації, самотність кожної людини, бо ринкові відносини регулюються людьми-покупцями, споживачами тощо. На фоні ринку як інструмента втілення досягнень свободи освітня криза яскраво виявляється в усіх країнах постіндустріального періоду. Відомо, що в Нідерландах існує спеціальний інститут СЛО (інститут стандартів та програм), який за дорученням Міністерства науки, освіти та культури розробляє стандарти, беручи за основу не зміст, а мету навчання. Досягти діагностичної постановки мети можна двома шляхами. Один з них – створення таксономії – системи цілей, класифікованих за категоріями та послідовними рівнями. Такий підхід дає можливість будувати навчально-виховний процес як спрямований на досягнення поставленої мети. Гуманісти Заходу принципово й аргументовано виступають проти технологізації навчально-виховного процесу. Педагоги-практики завжди вносять у будь-які теорії доцільні корективи. Видатний представник гуманістичного напрямку в психології Карл Роджерс серед основних принципів цього напрямку виділив такі:

- людина знаходиться в центрі світу, який постійно змінюється;
- людина сприймає навколишню дійсність крізь призму власного ставлення й розуміння;
- індивід прагне до самопізнання та самореалізації;
- взаєморозуміння досягається тільки в результаті спілкування;

– самовдосконалення, розвиток відбуваються на основі взаємодії із середовищем, з іншими людьми [4, с. 35]. Відомо, що багато поглядів К.Роджерса лягли в основу особистісно орієнтованої педагогіки.

Уряд нашої держави вже повернувся обличчям до цієї проблеми. Країна на шляху системного бачення й концептуального розв'язання проблеми навчання та виховання.

Третє тисячоліття в освіті пов'язане з новою освітньою філософією – особистісно орієнтованим вихованням. Саме тому І.Д. Бех наголошує на пріоритетності особистісно орієнтованого підходу в навчально-виховному процесі. При цьому він зазначає, що “формуючи моральну поведінку школярів, педагог прагне створити умови, в яких виникає природна необхідність приймати рішення самими школярами. Звичка приймати самостійні рішення розвиває внутрішню потребу моральної поведінки без примусу ззовні, здатність розмірковувати... створює міцне підґрунтя для усвідомленої моральної поведінки за будь-яких життєвих обставин” [2, с. 3–4]. Із цих позицій розглядають нові підходи в особистісно орієнтованій освіті інші педагоги. Наприклад, Л.М. Фрідман стверджує, що “треба розрізняти особистісно орієнтоване навчання й особистісно орієнтовану освіту” [5, с. 78]. Педагог пояснює, що “перше означає лише таку систему навчання, процес здійснення якої сприяє формуванню особистісних якостей учнів, ...друге є більш широким поняттям, що включає в себе і перше, а також всю систему виховання особистості учнів” [5, с. 78]. Якщо дотримуватися його погляду на сучасні інновації у вищій освіті, то мета нашого дослідження у формуванні мотивації до необхідності безперервного навчання студентів є надзавданням, а навчання працювати самостійно, самостійно здобувати знання, удосконалювати навички самостійної роботи виступає як засіб освіти. Підсистеми особистісно орієнтованої освіти охоплюють весь навчально-виховний процес вищого навчального закладу. У нашому дослідженні це практичні заняття з дисципліни “Методика професійного навчання”.

Аналіз інноваційної освітньої діяльності показує, що вона характеризується пошуком нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвою зміною в змісті, формах і методах навчання, виховання, управління навчально-виховним процесом. Така освітня діяльність, на нашу думку, передбачає не тільки розвиток творчого потенціалу всіх учасників навчально-виховного процесу, а й зміни в способі їхньої діяльності та стилі мислення, створення й поширення нововведень у системі вищої освіти.

Вважаємо, що актуальність концепції особистісно орієнтованого навчання студентів зумовлена своєю значущістю для суспільства. Особистісно орієнтований підхід у навчанні можна розглядати з позицій психології, але тема дослідження торкається більше предмета дидактики, включаючи категорію мети, зміст освіти, методи навчання й конкретні технології. Виходить, що особистісно орієнтоване навчання не займається формуванням особистості із заданими ознаками, а створює умови для повноцінного прояву та розвитку особистісних функцій суб'єктів освітнього процесу. Викладач ВНЗ третього тисячоліття повинен володіти технологічною грамотністю й культурою. Це питання ще недостатньо розроблено в науці та практиці вітчизняної педагогічної освіти. Ідея особистісно орієнтованої педагогічної освіти тільки починає визначатися на двох рівнях: повсякденному і науковому. Обговорюються ідеї: повага до особистості студента й визнання його унікальності; діалогічний характер лекцій і практичних занять; співпраця та співтворчість як у навчальному процесі, так і в науково-дослідній роботі; використання методів і

прийомів часткової індивідуалізації навчання. Нашим же завданням є показати зразки практичного використання, механізм реалізації теоретичних положень особистісно орієнтованого підходу в реальному процесі навчання (на прикладі практичних занять з методики викладання технічних дисциплін).

Стандартів у практичному використанні особистісно орієнтованої освіти ще немає. Тому це, на нашу думку, творчий пошук викладача, стратегія й тактика навчання, специфічний стиль роботи викладача зі студентами.

Викладач мусить допомогти студентам розвинути самостійно певні якості, які допоможуть їм знайти своє місце в житті. Це вміння гнучко адаптуватися за будь-яких умов; мислити самостійно й критично; бачити проблему, формулювати її, вирішувати; активно використовувати добуті самостійно знання у своїй діяльності; бути генератором нових ідей, аналізувати їх, узагальнювати досвід, шукати альтернативні варіанти, робити аргументовані висновки; працювати в колективі, над розвитком своєї моральності, культурним рівнем, духовними цінностями.

Практичне заняття у ВНЗ є традиційним атрибутом навчально-виховного процесу. Як змінити форми й методи навчання на ньому, щоб студент отримував знання не в готовому вигляді, а перебував в активній позиції, самостійно пізнавав світ, вступаючи з ним в активний діалог, шукав відповіді й не зупинявся на досягнутому?

Теоретично можна виділити два основних напрями в інноваційному розвитку навчального процесу: по-перше, модернізація традиційного процесу; по-друге, інноваційний підхід до навчального процесу, в якому метою навчання є розвиток в учнів здібності засвоювати новий досвід на основі цілеспрямованого формування творчого й критичного мислення, досвіду та інструментарію навчально-дослідної діяльності, рольового та імітаційного моделювання, пошуку й визначення особистісних смислів.

Як зазначає В. Ващенко, “інновація – це дія (або результат дії), націлена на задоволення нової потреби, в основі якої лежить використання нових знань (нове використання знань), втілених у нові технології, ноу-хау, нові комбінації” [3, с. 23]. Технологія може бути новою й старою. Вона стає інноваційною тоді, коли використовується як фактор конкретної переваги. “Зміни в суспільстві – мотивувальний фактор інновації. Кінцевий результат інноваційної освіти – виявлення та розвиток здібностей бачити те, чого не бачать, усвідомлення побаченого через потенційну можливість створення чогось нового” [3, с. 23]. Безперечно, вже накреслились певні інноваційні тенденції. Це і варіативне проектування диференційних форм розвивальної освіти, моделювання навчання обдарованих студентів, створення цілих програм поглибленого вивчення окремих предметів, спецкурси, створення центрів творчого розвитку студентів, залучення їх до науково-дослідної роботи. Це все покликано стати базою для реалізації сучасної гуманітарної педагогіки в масовій освітній практиці.

Ми з’ясували, що особистісна орієнтація під час проведення практичних занять передбачає індивідуальний підхід до студентів з метою розкриття їх внутрішньої сили й можливості, досягнення максимального всебічного розвитку кожного. Треба зазначити, що процес засвоєння знань і вмінь студентами відбувається лише завдяки їх власній діяльності, яка завжди індивідуальна за будь-яких методів і форм її організації. Важливу роль у процесі цієї діяльності відіграє інтелектуальна активність студентів, яка є проявом навчальної мотивації, зацікавленості студентів навчально-виховним процесом. Прикладом може бути організація групової роботи під час проведення практичних занять. Використовуючи постійно цю форму робо-

ти, ми відзначили, що підвищується активність студентів, вони просто не можуть вже бути пасивними спостерігачами на занятті, формується вміння співпраці, мотиви навчання, розвиваються комунікативні здібності, що є особливо важливим для студентів технічних спеціальностей. Також розвивається навчальна діяльність, студенти самостійно здобувають знання в діалозі, колективно виконують завдання, презентують їх, вчать толерантності.

Вважаємо, що під час групової роботи створюються сприятливі умови для вирішення завдань особистісно орієнтованого підходу, досягається мета викладача привчати студентів самостійно здобувати знання, а не отримувати в готовому вигляді. Використання групової роботи під час проведення практичних занять з методики професійної підготовки пов'язано із застосуванням активних методів навчання. Наприклад, студенти програють ситуації, наближені до реальних, виконують роль викладача, набуваючи, таким чином, умінь і навичок викладання певної теми з якоїсь технічної дисципліни. Навчання відбувається в емоційно насиченому процесі колективної співпраці.

Висновки. Рольові ігри, мозкові штурми, обговорення дискусійних питань, робота в парах, суміжних групах, діалог при вирішенні пізнавальних завдань – ці та інші інтерактивні методи й форми роботи на практичних заняттях майбутніх інженерів-педагогів допомагають їм самостійно навчатися, бути готовими до пізнання власних новоутворень на рівні свідомості. Студент налаштовується на ефективний процес навчання, націлений на кінцевий результат. Таким чином, у студента виникає внутрішня мотивація навчальної діяльності, без якої не може бути ефективного навчання.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Личностно гуманистическая основа педагогического процесса / Ш.А. Амонашвили. – Мн. : Университетское, 1990. – 560 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І.Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Ващенко В. Инновационность и инновационное образование / В. Ващенко // Alma mater. – 2000. – № 6. – С. 23–25.
4. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б.Л. Вульфсон. – М. : УРАО, 1999. – 208 с.
5. Фрідман Л.М. Концепція особистісно орієнтованої освіти / Л.М. Фрідман // Завуч. – 2000. – № 8. – С. 77–87.

ЛЯХОВА І.М.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУЛЮВАННЯ НАУКОВОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ МАГІСТРАНТАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ” ПРИ НАПИСАННІ МАГІСТЕРСЬКИХ РОБІТ

Відповідно до Законів України “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, науково-педагогічний працівник (викладач вищого навчального закладу, педагог вищої школи) – особа з повною вищою освітою (яка пройшла спеціальну педагогічну підготовку і одержала освітньо-кваліфікаційний рівень магістра обраної спеціальності), яка здійснює науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти третього і четвертого рівнів акредитації у поєднанні з науковою та науково-технічною діяльністю.

Отже, фахова підготовка майбутніх науково-педагогічних працівників передбачає опанування ними умінь і навичок науково-дослідної роботи, яку слід роз-